

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็กและเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

An analysis of children's play areas in Chiang Mai Municipality: a dimension of child-friendly parks and integrating play with natural elements

พิไลพร นุ่นมา¹
Pilaiporn Nunma¹

Received: 2024-06-24

Revised: 2025-03-20

Accepted: 2025-03-28

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์รูปแบบทางกายภาพของพื้นที่เล่นสาธารณะสำหรับเด็ก และอภิปรายถึงปัญหาและโอกาสในการพัฒนา เพื่อเกิดสวนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็กในวัย 3-12 ปี รวมถึงการเชื่อมโยงกิจกรรมการเล่นกับธรรมชาติโดยรอบ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสำรวจรูปแบบพื้นที่เล่น และวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ร่วมกับหลักเกณฑ์จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการใช้พื้นที่ร่วมกัน ผลการสำรวจ พบว่า ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ มีการจัดโซนเครื่องเล่นสำหรับเด็ก ในสวนสาธารณะและสนามกีฬา ไว้ 8 แห่ง จากจำนวนสวนทั้งหมด 16 แห่ง โดยพื้นที่สวนนั้นมีลักษณะเด่น คือ ร่มรื่นด้วยต้นไม้ใหญ่ และมีองค์ประกอบทางธรรมชาติที่หลากหลาย เช่น หนองน้ำ เนินดิน ลานทราย ไม้พุ่ม และไม้ดอก เครื่องเล่นส่วนใหญ่ทำด้วยวัสดุพลาสติกขึ้นรูปสีสดใสและเหล็ก ที่มีข้อดีในด้านความปลอดภัยและดูแลรักษาได้ง่าย จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพและเปรียบเทียบพื้นที่เล่นสาธารณะสำหรับเด็ก ทั้ง 8 แห่ง สวนสาธารณะหนองบวกหาดและสวนสุขภาพบ้านเด่น มีคุณภาพสูงที่สุดในมิติของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก และมีการเชื่อมโยงพื้นที่เล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ อย่างไรก็ตาม ควรเพิ่มความหลากหลายของเครื่องเล่น เพื่อช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการรอบด้านของเด็ก

คำสำคัญ: สภาพแวดล้อมธรรมชาติ สวนสาธารณะ สนามเด็กเล่นในเมือง ชุมชนเมือง สุขภาวะของเด็ก

¹ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(Faculty of Architecture, Chiang Mai University)
ผู้เขียนหลัก (corresponding author) E-mail: Pilaiporn.n@cmu.ac.th

Abstract

This research explores the physical design of public play areas for children and the challenges and opportunities for creating child-friendly spaces that support learning for children aged 3–12 years. It also examines the integration of play activities with natural elements. Data were collected through surveys and analyzed alongside criteria from a literature review on sharing space. The study found that within Chiang Mai Municipality, 8 of 16 public parks and sports grounds have designated play zones. These parks feature large shade trees and diverse natural elements, such as ponds, mounds, sandpits, shrubs, and flowering plants. Most play equipment is made from brightly colored plastic and metal, ensuring safety and easy maintenance. However, expanding the variety of equipment is recommended to better support learning and holistic development. Nong Buak Haad and Ban Den parks were identified as the most well-equipped, offering quality environments conducive to children's play while effectively integrating natural elements.

Keywords: natural environment, public park, urban playground, urban community, children's well-being

บทนำ

สวนสาธารณะ เป็นพื้นที่สีเขียวกลางแจ้งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสุขภาวะที่ดีของเด็กในชุมชนเมือง โดยเฉพาะสวนสาธารณะที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและรองรับกิจกรรมหลากหลาย ซึ่งนอกจากการเป็นสถานที่ออกกำลังกายและเคลื่อนไหวกิจกรรมทางร่างกาย สวนสาธารณะยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางที่คนในชุมชนสามารถมารวมตัวกัน ดังนั้นสวนสาธารณะจึงมีส่วนอย่างยิ่งในการยกระดับคุณภาพชีวิต ส่งเสริมสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีในชุมชนเมือง (Yasai & Tangkittipaporn, 2014) นอกจากนี้ สวนสาธารณะถือว่าเป็นพื้นที่สำคัญสำหรับเด็กและเยาวชน เนื่องจากสามารถเพิ่มโอกาสให้เด็กในการเล่นอย่างอิสระ รวมถึงโอกาสในการเชื่อมต่อกับธรรมชาติ (Nunma, 2014) และให้เด็กได้ปลดปล่อยพลังงาน เสริมสร้างทักษะการเคลื่อนไหว และมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับเด็กคนอื่น ๆ นอกเหนือจากที่บ้านและโรงเรียน การเล่นดังกล่าวสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาการทางสังคมและการคิดวิเคราะห์ของเด็ก (Hart, 2016) สำหรับเด็กโตและวัยรุ่น สวนสาธารณะเป็นสถานที่สำคัญสำหรับการเข้าสังคมกับเพื่อน ผ่านการเล่นกีฬาและกิจกรรมเคลื่อนไหวทางกาย เพื่อลดเวลาจากของเล่นอิเล็กทรอนิกส์ คอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ (Ashley, 2011)

ในมิติของเด็กเล็กนั้น พื้นที่เล่นกลางแจ้ง (outdoor spaces) เป็นสิ่งสำคัญมากในการเจริญเติบโต เนื่องจากการเล่นเป็นสิ่งที่ทำให้เด็กเรียนรู้ที่จะใช้ร่างกาย จิตใจ รวมไปถึงสร้างความสัมพันธ์กับเมืองที่เขาเติบโต (Aerts, 2018; Casey, 2007; Hart, 2016; Moore, 1986) หากเด็กขาดพื้นที่เล่นในชุมชนที่เขาอาศัยอยู่จะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และสติปัญญา (Veitch et al., 2008) และที่สำคัญในยุคปัจจุบันนั้นการใช้เวลานานขึ้นอยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและพื้นที่สีเขียวจะช่วยบรรเทาโรคสมาธิสั้น หรือ Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD) และ Attention Deficit Disorder (ADD) รวมถึงโรคอ้วน (Ashley, 2011) ด้วยเหตุนี้ แนวคิดการส่งเสริมสิทธิในการเล่น (child right to play) จึงเกิดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายให้เด็กมีสิทธิในการเล่นอย่างอิสระตามวัย และผู้ใหญ่มีหน้าที่หลักที่จะสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก (United Nations, 1989) ดังนั้นในบทบาทของนักออกแบบสภาพแวดล้อมของเมือง การพัฒนาชุมชนเมืองให้เป็นมิตรกับเด็ก (child friendly city) จึงจำเป็นอย่างยิ่งและควรให้ความสำคัญอย่างจริงจัง (Aerts, 2018; Bartlett et al., 1990)

บริบทของเมืองเชียงใหม่ เมืองที่มีขนาดใหญ่เป็นอันดับสองของประเทศไทยรองจากกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่สูงจากระดับทะเลปานกลางประมาณ 1,027 ฟุต (310 เมตร) ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 17-21 องศาเหนือ และเส้นแวง ที่ 98-99 องศาตะวันออก และเป็นจังหวัดที่อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครไปทางทิศเหนือประมาณ 750 กิโลเมตร โดยทางรถไฟ และประมาณ 720 กิโลเมตร โดยทางรถยนต์ เชียงใหม่มีความโดดเด่นทั้งในเรื่องของการเป็นเมืองท่องเที่ยวหลักที่อุดมไปด้วยภูมิทัศน์ที่เป็นประโยชน์ ได้แก่ แม่น้ำปิงและรายล้อมด้วยภูเขา ด้วยเอกลักษณ์ของความเป็นเมืองเก่าขนาดกะทัดรัดแบบเมืองในสวน (garden city) ที่แวดล้อมด้วยธรรมชาติและวัฒนธรรม โดยเฉพาะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม และประชากรอย่างรวดเร็ว แม้ว่าทางเทศบาลนครเชียงใหม่ได้สร้างสวนสาธารณะเพื่อให้ประชาชนได้พักผ่อน แต่ก็ยังไม่เพียงพอกับความต้องการของประชาชน กล่าวคือ ปัจจุบันในเขตเทศบาลมีพื้นที่ประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร มีประชาชนอาศัยอยู่ 212,519 คน (Chiang Mai Provincial Statistical Office, 2022) คิดเป็น 5,312.9 คนต่อตารางกิโลเมตร ซึ่งมีความแออัดค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับความหนาแน่นประชากรเฉลี่ยของกรุงเทพมหานคร คือ 3,797 คนต่อตารางกิโลเมตร (Digital Government Development Agency, 2021) นอกจากนี้ปัญหาสถานที่สำหรับพักผ่อนหย่อนใจประเภทสวนสาธารณะที่ไม่

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก
และเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

เพียงพอ ยังมีปัญหาการกระจายตัวไม่สอดคล้องกับลักษณะประชากร (Somsuk, 1994) ภาพลักษณ์เมืองในสวนของเชียงใหม่จึงถูกเปลี่ยนแปลงไป (Yasai & Tangkittipaporn, 2014) แม้ว่าในปัจจุบันเทศบาลนครเชียงใหม่มีนโยบายในการเพิ่มปริมาณและปรับปรุงพื้นที่สีเขียวสาธารณะ ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเด็นปัญหาเรื่องพื้นที่สาธารณะสำหรับเด็กยังไม่ได้ถูกให้ความสำคัญ จึงนำไปสู่เป้าหมายของงานวิจัยนี้ ที่ทำการศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของพื้นที่เล่นสำหรับเด็กที่ปรากฏในปัจจุบันในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ เพื่อนำไปสู่แนวทางการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. ศึกษาแนวคิดการออกแบบพื้นที่เล่นที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก และการเชื่อมโยงพื้นที่เล่นกับธรรมชาติ
2. สำรวจภาคสนามพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่
3. วิเคราะห์การเข้าถึง รูปแบบการวางผัง และลักษณะอุปกรณ์เครื่องเล่น เพื่อนำไปสู่การอภิปรายการพัฒนาพื้นที่เล่นในสวนสาธารณะที่เอื้อต่อเด็ก และเชื่อมโยงการเล่นกับธรรมชาติ

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยพื้นที่เล่นในเขตเมืองเชียงใหม่นี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research method) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดแนวทางในการดำเนินการศึกษาวิจัย โดยมีลำดับขั้นตอนในการวิจัย และมีระเบียบวิธีการวิจัยในด้านการสำรวจ การเก็บรวบรวมข้อมูล การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้ (ดังภาพที่ 1)

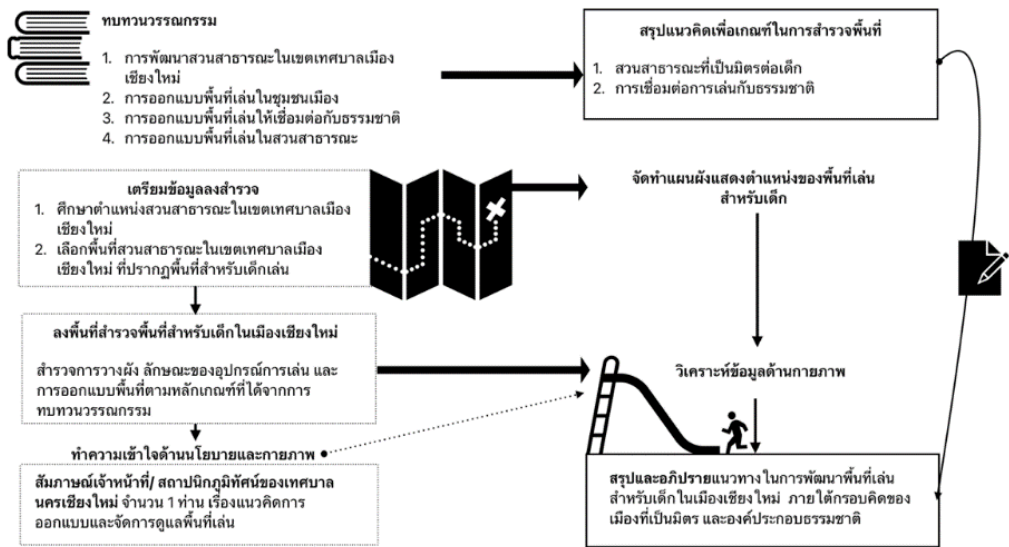
1. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้ ได้แก่ ข้อมูลจากแหล่งออนไลน์ หนังสือและบทความทางวิชาการ รวมถึงรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่เล่นของเด็กในเมือง

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ประกอบด้วย (1) การสำรวจภาคสนามพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ตามสถานที่ปรากฏอยู่ในรายชื่อสวนสาธารณะของเทศบาล มีแผนที่ออนไลน์ที่สามารถสืบค้นได้ และมีการเปิดใช้งานอยู่ในปัจจุบัน อันได้แก่ สวนสาธารณะ สนามกีฬา และสวนสุขภาพชุมชน และ (2) การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เจ้าหน้าที่สวนสาธารณะเทศบาลนครเชียงใหม่จำนวน 1 คน เพื่อเข้าใจถึงแนวคิดการออกแบบและจัดการพื้นที่ของสวนสาธารณะที่กำลังดูแลโดยเทศบาลนครฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจกายภาพที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม กล้องถ่ายรูป กระดาษสำหรับจดข้อมูล และอุปกรณ์วาดรูป โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ สังเกตการณ์พื้นที่ในช่วงเวลา 17.00-18.00 น. และสำรวจเพิ่มในช่วงเวลา 8.00 - 10.00 น. ของวันเสาร์-อาทิตย์ โดยไม่รบกวนผู้ใช้งาน บันทึกข้อมูลด้วยการถ่ายรูป การวาดรูป (quick sketching) และสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างระยะเวลา 45-60 นาที วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลที่ได้มาจัดทำแผนผังแสดงตำแหน่ง และรูปแบบของพื้นที่เล่น จากนั้นจึงนำมาหาลักษณะเฉพาะของพื้นที่เล่นในเมืองเชียงใหม่ และวิเคราะห์ร่วมกับแนวคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ ได้แก่ (1) เด็กในงานวิจัยนี้ หมายถึง คนที่มีช่วงอายุ 3-12 ปี ซึ่งครอบคลุม เด็กปฐมวัย (early childhood) ได้แก่ ช่วงอายุ 3 - 5 ปี และเด็กโต (middle childhood) คือ อายุช่วง 6 - 12 ปี และ (2) พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในงานวิจัยนี้ หมายถึง พื้นที่เปิดโล่งสาธารณะ อยู่นอกอาคาร หมายถึงถึง

พื้นที่ที่ถูกออกแบบ จัดเตรียมไว้ เพื่อทำกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้ใช้งานหลายช่วงวัย และมีกิจกรรมการเล่นเกิดขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

พื้นที่ศึกษาและขอบเขตการวิจัย

พื้นที่ศึกษาในงานวิจัยนี้ ครอบคลุมพื้นที่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ซึ่งในปัจจุบันมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 40 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมพื้นที่ 14 ตำบล ได้แก่ ตำบลหายยา ตำบลช้างม้อย ตำบลศรีภูมิ ตำบลวัดเกต ตำบลช้างคลาน ตำบลพระสิงห์ ตำบลสุเทพ (บางส่วน) ตำบลป่าแดด (บางส่วน) ตำบลฟ้าฮ่าม ตำบลหนองป่าครั่ง (บางส่วน) ตำบลท่าศาลา (บางส่วน) ตำบลป่าตัน ตำบลหนองหอย (บางส่วน) และตำบลช้างเผือก (บางส่วน) (ดังภาพที่ 2)

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก และเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

ไม่เพียงพอและไม่ปลอดภัย แม้ว่าการศึกษาด้านการพัฒนาพื้นที่สีเขียวสาธารณะนั้นมีการถกเถียงในวงกว้าง แต่แนวทางที่จำเพาะไปยังการออกแบบพื้นที่ที่เหมาะสมให้เด็กนั้นยังไม่ได้ถูกศึกษา บทความชิ้นนี้จึงได้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่เพื่อเติมช่องว่างทางวิชาการดังกล่าว

2. แนวคิดการออกแบบพื้นที่เล่นในชุมชนเมือง

แนวคิดที่สำคัญในการออกแบบพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในชุมชนเมือง คือการใช้พื้นที่ร่วมกัน หรือ Sharing space (Bartlett et al., 1990) ยกตัวอย่างเช่น การจัดวางพื้นที่พักผ่อนส่วนกลางที่ใช้ร่วมกันในชุมชน หรือสวนสาธารณะ ที่สามารถรองรับการเล่นอย่างปลอดภัยของเด็ก เพื่อให้เกิดการมองเห็นและสร้างปฏิสัมพันธ์แบบร่วมมือกันดูแลกันและกันของเพื่อนบ้าน เมื่อละแวกบ้านมีความปลอดภัยและเป็นมิตร เด็ก ๆ สามารถเข้าใจและพัฒนาความสามารถของตนเองอย่างค่อยเป็นค่อยไปก่อนที่จะเผชิญหน้ากับความซับซ้อนของเมืองใหญ่ ในชุมชนที่มีพื้นที่เปิดโล่งน้อย อุปกรณ์เครื่องเล่นแบบตายตัว เช่น เครื่องเล่นแบบกระดานลื่น (slide) และชิงช้า (swing) เป็นทางออกที่มีประสิทธิภาพ และเป็นที่ชื่นชอบของเด็ก ๆ (Bartlett et al., 1990; Nunma & Kanki, 2021) ดังนั้นชุมชนและเจ้าหน้าที่รัฐจึงควรจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับเด็ก ตลอดจนเพิ่มโอกาสสำหรับผู้ปกครองและผู้ดูแลเด็กในการเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประเด็นด้านพัฒนาการของการเล่น

แนวทางสำหรับการพัฒนาพื้นที่เล่นในชุมชนเมือง ที่ครอบคลุมด้านออกแบบพื้นที่และการพัฒนาชุมชน สามารถสรุปได้ดังนี้ (Aerts, 2018; Nunma & Kanki, 2022; 2023)

1) การเข้าถึงและความปลอดภัย คือ ชุมชนเมืองควรเอื้อให้เด็ก ๆ สามารถเข้าถึงพื้นที่สาธารณะ เช่น สวนสาธารณะ พื้นที่เล่นสำหรับเด็ก และพื้นที่สำหรับกิจกรรมในชุมชนของตนได้สะดวกในย่านชุมชนของตน

2) การออกแบบเพื่อผู้ใช้งานที่หลากหลาย เช่น ออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกให้ตอบสนองความต้องการของเด็กในช่วงอายุที่หลากหลายและความสามารถที่แตกต่างกัน ให้ความสำคัญกับเด็กที่มีความบกพร่องและความต้องการพิเศษ

3) พื้นที่เล่นกระจายทั่วถึง คือ เพิ่มโอกาสในการเล่นและการส่งเสริมสุขภาพที่ดีผ่านพื้นที่เล่น ที่ได้ออกแบบไว้อย่างดีและมีความน่าสนใจภายในเมือง เพื่อให้เกิดการเล่นอย่างเป็นธรรมชาติ และสอดคล้องกับวิถีชีวิตประจำวัน

4) เอื้อสำหรับคนเดินเท้า คือ ออกแบบถนนและทางเดินที่เป็นมิตรต่อคนเดินเท้า โดยให้ความสำคัญกับความปลอดภัยของเด็ก ปรับปรุงการจราจรและกำหนดเส้นทางที่ปลอดภัยสำหรับการเดินทางไปยังพื้นที่เล่นสำหรับเด็ก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื่อมโยงการเล่นเข้ากับโครงข่ายของวัดและโรงเรียนในชุมชนของไทย

5) พื้นที่สีเขียวและธรรมชาติ ได้แก่ สร้างและรักษาพื้นที่สีเขียวให้เด็กสามารถเข้าถึงได้ โดยกระตุ้นให้เด็กมีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าว

6) ความร่วมมือในชุมชน คือ เชื่อมโยงกับครอบครัวและเด็กในกระบวนการออกแบบเพื่อให้แน่ใจว่าความต้องการของพวกเขาถูกให้ความสำคัญ เพื่อสร้างความความรู้สึกความเป็นเจ้าของและความสัมพันธ์ในชุมชน

7) มีความปลอดภัยและความมั่นคง คือ พื้นที่เล่นได้รับการดูแลและป้องกันการเกิดอุบัติเหตุ และมีการรักษาความปลอดภัยโดยเจ้าหน้าที่

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก
และเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

3. แนวคิดการออกแบบพื้นที่เล่นสำหรับเด็กให้เชื่อมต่อกับธรรมชาติ

สำหรับเด็กนั้นการได้เล่นทราย ได้ปีนป่ายทรงตัว และได้อยู่ท่ามกลางสวนมีพืชพรรณไม้ที่หลากหลายจะทำให้เขารู้สึกทั้งกับโลกรอบตัว และที่สำคัญการได้สัมผัสกับธรรมชาติในช่วงขวบปีแรก ๆ เป็นเส้นทางไปสู่ความรับผิดชอบในการดูแลและเพลิดเพลินกับธรรมชาติเมื่อโตเป็นผู้ใหญ่ (Bartlett et al., 1990)

Cosco & Moore (2009) ได้กล่าวว่า การออกแบบสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่ดีนั้นส่งผลโดยตรงต่อพัฒนาการและสุขภาพที่ดีของเด็ก พื้นที่สีเขียวไม่เพียงแต่ส่งเสริมสุขภาพ ส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ ส่งเสริมสมาธิเท่านั้น แต่ยังสร้างจิตสำนึกในการเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติซึ่งจะส่งผลกระทบยาวในการเป็นผู้รักษาสิ่งแวดล้อมธรรมชาติในอนาคตอีกด้วย กรอบแนวคิดด้านการออกแบบสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติภายในโรงเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยในเขตเมือง (Nunma, 2014) คือ (1) วางตำแหน่งของพื้นที่สีเขียวให้เหมาะสมกับทิศทางแดดและสภาพภูมิอากาศ (2) ออกแบบลานกิจกรรมในพื้นที่สีเขียวให้มีความลาดเอียง ต่างระดับ หรือมีความหลากหลายด้านพื้นผิว ทั้งนี้เพื่อให้เกิดพื้นที่เล่นสำหรับเด็ก (3) เก็บรักษาธรรมชาติเดิมที่มีในพื้นที่ เช่น ต้นไม้ใหญ่ ก้อนหิน (4) วางตำแหน่งพื้นที่สีเขียวโดยคำนึงถึงการมองเห็นจากพื้นที่พักคอยของผู้ปกครอง และการทำงานของเจ้าหน้าที่ (5) ออกแบบพื้นที่สีเขียวให้รองรับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย และอารมณ์ที่หลากหลายทั้งท้าทายและสงบ และ (6) ออกแบบพื้นที่สีเขียวให้ดึงดูดการเข้าถึงของเด็ก อีกทั้งมีส่วนประกอบบางส่วนที่สามารถเคลื่อนย้ายได้ตามอิสระ

4. แนวคิดการออกแบบพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในสวนสาธารณะเพื่อให้เป็นมิตรกับเด็ก

พื้นที่สีเขียวสาธารณะเป็นส่วนสำคัญของเมืองสำหรับทุกคนโดยเฉพาะเด็กและครอบครัว การสร้างการออกแบบ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากพื้นที่สีเขียวสาธารณะเป็นเรื่องสำคัญในนโยบายและการวางแผนเมือง ในเมืองนั้นพื้นที่สาธารณะไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวแต่มีความเกี่ยวข้องกับถนนและอาคารโดยรอบ และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและเมืองใหญ่ ในหลายเทศบาลการจัดหาพื้นที่สาธารณะมีการเปิดรับฟังคำแนะนำในการวางแผนพัฒนา (Karsten, n.d.) ซึ่งอาจกำหนดเกณฑ์สำหรับปริมาณพื้นที่ในชุมชนที่กำหนดไว้ อาจจะบอกว่าพื้นที่นั้นจะกระจายอย่างไร แนวทางการออกแบบพื้นที่สำหรับเด็กในสวนสาธารณะเพื่อให้เป็นมิตรกับเด็กในต่างประเทศ คือ (1) ตำแหน่งของที่เล่นควรวางอยู่ตำแหน่งที่เหมาะสม เช่น อยู่ตรงกลางและมีการเชื่อมต่อที่ดีกับส่วนอื่น มีจุดหมายตาชัดเจนเพื่อให้มองเห็น และเข้าถึงง่าย โดยออกแบบขอบเขตรอบพื้นที่เล่นที่เหมาะสม กลมกลืน และหลีกเลี่ยงการติดตั้งรั้วกัน (2) มีที่นั่งและพื้นที่สังสรรค์ที่เหมาะสมสำหรับเด็กและผู้ใหญ่ (3) มีร่มเงาและการให้แสงที่เหมาะสมสำหรับสภาพอากาศท้องถิ่น (4) สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและกระตุ้นการใช้งานของผู้คนในชุมชน และ (5) ออกแบบให้มีการบริหารจัดการได้ง่าย ใช้วัสดุที่ยั่งยืน และส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพื้นที่ได้เสมอ (Gill, 2021) ส่วนในประเทศไทยนั้น ได้มีการสำรวจรูปแบบของสนามเด็กเล่นในสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร (Sampanong & Hemchayat, 2018) พบว่า สนามเด็กเล่นแบบดั้งเดิม คือ มีการออกแบบเครื่องเล่นด้วยวัสดุโลหะเพื่อความคงทน ประหยัดและง่ายต่อการดูแลรักษาเป็นต้นนิยมในเมืองและโรงเรียน ซึ่งงบประมาณมีผลต่อรูปแบบสนามเด็กเล่น สนามเด็กเล่นแบบดั้งเดิมนี้ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย แต่สนามเด็กเล่นแบบร่วมสมัยและแบบผจญภัยจะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการได้หลากหลาย นอกจากนี้ สิ่งอำนวยความสะดวกในพื้นที่เล่นที่ควรคำนึง ได้แก่ จุดพักคอยสำหรับผู้ปกครองที่ควรยกระดับให้เห็นได้โดยรอบ จุดล้างมือ ห้องน้ำ ไฟส่องสว่าง ศาลา และรั้วไม้บังแดด

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องทำให้พบว่า ปัจจัยที่ควรคำนึงในการออกแบบพื้นที่เล่นสำหรับเด็กประกอบด้วย 2 ปัจจัยหลัก ได้แก่ (1) มิติของสวนสาธารณะที่เป็นมิตรกับเด็ก สิ่งที่ต้องคำนึงสูงสุดคือการเข้าถึงพื้นที่สวนนั้นจำเป็นต้องเอื้อต่อการเดินเท้าหรือปั่นจักรยานมาได้ เด็กสามารถเดินทางมาเองได้ตามอิสระ เชื่อมต่อกับชุมชนโดยรอบ ต้องมีความปลอดภัยและมีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานครบตำแหน่งของพื้นที่เล่นควรอยู่กลางสวน มีจุดหมายตามองเห็นง่าย และ (2) มิติของสวนสาธารณะที่ส่งเสริมการเรียนรู้กับธรรมชาติ ปัจจัยสำคัญ คือ ต้องมีความเชื่อมต่อการเล่นกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติโดยรอบพื้นที่เล่น ได้แก่ พื้นที่มองเห็นน้ำ พื้นที่ต่างระดับหรือเนินดิน มีต้นไม้ ดอกไม้หลากหลายพืชพันธุ์ตามฤดูกาล และท้องถิ่นนั้น ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดการรับรู้ถึงเอกลักษณ์ชุมชน มีเครื่องเล่นหลากหลายรูปแบบ ทั้งเครื่องเล่นสำเร็จรูปแบบดั้งเดิม และเครื่องเล่นที่ส่งเสริมการเรียนรู้อย่างอิสระตามพัฒนาการของเด็ก ทั้งนี้ องค์ประกอบด้านร่มเงาต้นไม้ และเครื่องเล่นหลากหลาย จัดอยู่ในทั้งสองปัจจัย ทั้งสวนเป็นมิตรกับเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้กับธรรมชาติ เนื่องจากร่มเงาต้นไม้และเครื่องเล่นหลากหลายรูปแบบ จะส่งผลให้พื้นที่เอื้อต่อการเล่นของเด็กในทุกช่วงเวลา ทุกช่วงวัย และตอบสนองการเรียนรู้ตามธรรมชาติของเด็ก เนื้อหาการสรุปแนวคิดนี้ได้นำมาสรุปและนำไปเป็นเกณฑ์ในการสำรวจกายภาพพื้นที่เล่นในสวนสาธารณะในเชียงใหม่ในขั้นตอนถัดไป (ดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 เกณฑ์การสำรวจกายภาพพื้นที่เล่นสำหรับเด็กที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม

มิติสวนที่เป็นมิตร	มีสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้ปกครอง	มีพื้นที่เล่นสามารถมองเห็นได้ง่าย	มีการเข้าถึงได้จากชุมชนโดยรอบ และเชื่อมโยงกับระบบเดินเท้า
มิติสวนที่ส่งเสริมการเรียนรู้กับธรรมชาติ	มีการเชื่อมต่อการเล่นกับธรรมชาติในพื้นที่สวน เช่น เนินดิน ที่ป็นป่าต่างระดับ	มีดอกไม้ และพืชพันธุ์หลากหลาย	มีพื้นที่มองเห็นหรือสัมผัสน้ำ เช่น ลำธาร บึงน้ำ น้ำพุ
*มิติสวนที่เป็นมิตรกับเด็กและส่งเสริมการเรียนรู้กับธรรมชาติ	มีร่มเงาต้นไม้	มีรูปแบบเครื่องเล่นหลากหลาย	*หมายเหตุ: สององค์ประกอบนี้ครอบคลุมทั้งมิติสวนที่เป็นมิตร และส่งเสริมการเรียนรู้กับธรรมชาติ

ที่มา: Author

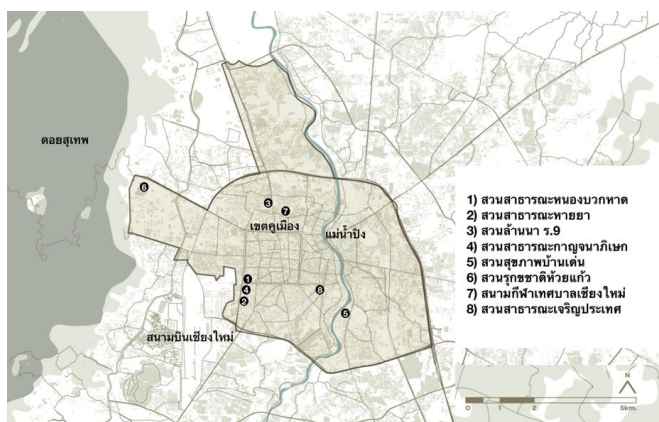
ผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

ผลของการวิจัยนี้แบ่งออกเป็น 2 ประเด็นย่อย ได้แก่

1. ข้อมูลทั่วไปด้านตำแหน่งและการกระจายตัวของพื้นที่เล่น

จากการสืบค้นข้อมูลทุติยภูมิและการสำรวจพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในขอบเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ประกอบด้วย 2 ประเภทหลัก (1) สวนสาธารณะ พบว่า ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ นั้นปรากฏ การกระจุกตัวของสวนสาธารณะจำนวน 14 สวน ซึ่งดูแลโดยหน่วยงานรัฐ คือ เทศบาลนครเชียงใหม่ ได้แก่ สวนสาธารณะหนองบวกหาด สวนอนุสาวรีย์สามกษัตริย์ สวนสุขภาพสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี สวนหายยา สวนช้างจวนผู้ว่าราชการจังหวัด สวนโครงการพัฒนาเมืองหลัก (สวนตลาดต้นลำไย) สวนล้านนา ร.9 สวนเชิงสะพานเฉลิมพระเกียรติ สวนค่ายกาวิละ สวนกาญจนาภิเษก สวนสุขภาพบ้านเด่น สวนสาธารณะบนที่ดินของการรถไฟฯ สวนรุกขชาติห้วยแก้ว และลานอเนกประสงค์ช่วงประตูท่าแพ นอกจากนี้ ยังพบพื้นที่สีเขียวสาธารณะรอบอ่างเก็บน้ำ ภายในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ชื่อว่าอ่างแก้ว และพื้นที่ สวนสร้างใหม่เพื่อชุมชนชื่อว่าสวนผักคนเมือง และ (2) สนามกีฬา ได้แก่ สนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่

ในขั้นตอนต่อมา งานวิจัยนี้ได้มุ่งสำรวจหาพื้นที่สีเขียวสาธารณะสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนคร เชียงใหม่จากสถานที่ข้างต้น พบว่า มีเพียง 8 แห่งที่มีการจัดเตรียมพื้นที่เล่นสำหรับเด็กอย่างชัดเจน โดยเห็น ได้จากการจัดวางเครื่องเล่น และกิจกรรมการใช้งานที่เกิดขึ้น พื้นที่สีเขียวสาธารณะดังกล่าว ได้แก่ สวนสาธารณะหนองบวกหาด สวนหายยา สวนล้านนา ร.9 สวนกาญจนาภิเษก สวนสุขภาพบ้านเด่น สวน รุกขชาติห้วยแก้ว รวมไปถึงสนามกีฬาเทศบาลนครเชียงใหม่ (ดังภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ตำแหน่งที่มีการจัดโซนพื้นที่เล่นสำหรับเด็กในสวนสาธารณะ ภายในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่

ที่มา: Author

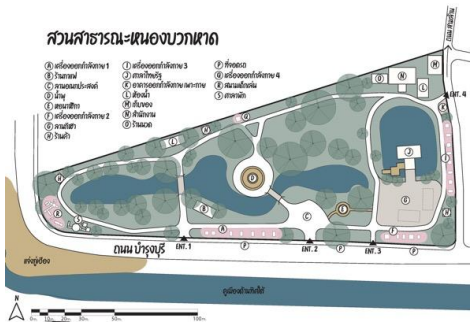
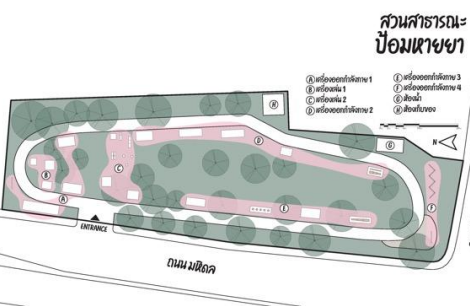
2. ผลการสำรวจรูปแบบของพื้นที่เล่น แบ่งเนื้อหาออกเป็น 2 ประเด็น ได้แก่ การวางผัง และ ลักษณะภายในพื้นที่เล่นและอุปกรณ์ ดังต่อไปนี้ (ดังตารางที่ 2)

2.1 การวางผัง พบว่า มีการจัดผังในลักษณะผสมผสานกิจกรรมหลากหลายประเภท สำหรับ ผู้ใช้งานหลากหลายวัยเข้าด้วยกัน ได้แก่ การออกกำลังกาย กิจกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และมีพื้นที่เล่น สำหรับเด็กถูกจัดไว้ในโซนหนึ่งของพื้นที่ การสัญจรภายในมีทางเดินคอนกรีต ไม่มีหลังคาคลุมแต่มีร่มด้วย ต้นไม้ภายในพื้นที่ ซึ่งทางเดินนี้ทำหน้าที่เป็นลู่วิ่งออกกำลังกายที่เชื่อมแต่ละกิจกรรมการใช้งานเข้าด้วยกัน นอกจากนี้ ยังพบว่าสวนสาธารณะจำนวน 5 ใน 8 มีพื้นที่แอ่งน้ำหรือลำน้ำธรรมชาติอยู่ภายใน โซนพื้นที่เล่น

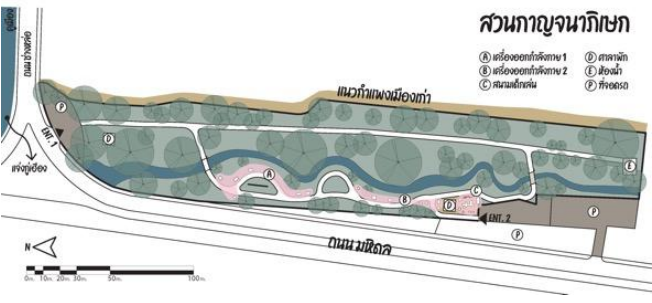
นั้นถูกวางไว้เป็นโซนที่เห็นได้ชัดเจน มีทั้งที่อยู่ตำแหน่งกลางสวน และอยู่มุมหนึ่งของสวน ที่สำคัญ คือ ส่วนใหญ่จะอยู่ในตำแหน่งที่ค่อนข้างมองเห็นได้ง่ายและติดกับเครื่องออกกำลังกายของผู้ใหญ่ บรรยากาศโดยรอบของทั้ง 8 พื้นที่เนื่องจากมีต้นไม้ใหญ่จำนวนมากและแอ่งน้ำธรรมชาติ ส่งผลให้บรรยากาศของสวนสาธารณะค่อนข้างร่มรื่น มีต้นไม้ที่ให้ร่มเงากระจายให้ร่มเงาบริเวณทางเดิน สวนสาธารณะหนองบวกหาดมีบรรยากาศครึกครื้นมากที่สุด โดยเฉพาะในช่วงเช้า เย็น และวันหยุด ในขณะที่บางพื้นที่ศึกษามีบรรยากาศที่เงียบ และมีผู้เข้ามาใช้งานน้อย

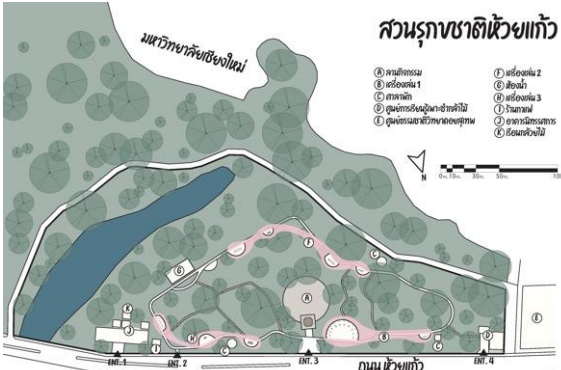
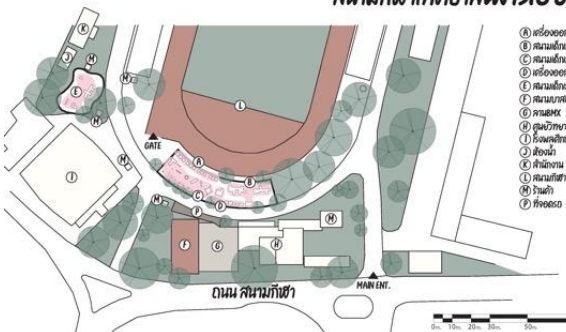
2.2 เครื่องเล่นมีลักษณะเป็นพลาสติกชิ้นใหญ่ที่รวมเครื่องเล่นไถลลื่น ที่ปีน และชิงช้าเข้าด้วยกัน (prefabricated playground equipment) ส่วนอีกประเภทจะเป็นเครื่องเล่นเหล็ก ที่วางกระจายตัว ไม่พบเครื่องเล่นทำด้วยวัสดุธรรมชาติ วัสดุพื้น คือ หวาย และพื้นหญ้า นอกจากนี้ ยังพบว่าสภาพของเครื่องเล่นเด็กมีการผุพังในบางพื้นที่ และไม่ได้มีพื้นที่สำหรับผู้ปกครองนั่งพักเฝ้าคอยเด็กมากเท่าที่ควร

ตารางที่ 2 ผลการสำรวจรูปแบบการจัดผัง ลักษณะพื้นที่เล่น และบรรยากาศโดยรอบ

รูปแบบการจัดวางผัง	ลักษณะพื้นที่เล่น
สวนสาธารณะหนองบวกหาด 	 เครื่องเล่นทำด้วยพลาสติกชิ้นรูป สภาพดี ด้านซ้าย คือ บ้านต้นไม้ สามารถนั่งเล่นได้
สวนสาธารณะป้อมพญา 	 โซนเด็กเล่นจัดไว้กลางสนามหญ้ากลางแจ้งพื้นที่ได้รับแดดต้นไม้เล็กน้อย
สวนสาธารณะหนองบวกหาด 	 เครื่องเล่นทำด้วยพลาสติกชิ้นรูป สภาพดี ด้านซ้าย คือ บ้านต้นไม้ สามารถนั่งเล่นได้

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก และเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

รูปแบบการจัดวางผัง	ลักษณะพื้นที่เล่น
รูปแบบการจัดวางผัง สวนหลวงคานนา ร.9 ① สวนออกกำลังกาย 1 ② สวนออกกำลังกาย 2 ③ สนามฟุตบอล ④ สนามเด็กเล่น ⑤ ศาลาพักผ่อน ⑥ สวนน้ำ ⑦ สวนออกกำลังกาย 3 ⑧ สวนออกกำลังกาย 4 ⑨ สวนน้ำ ⑩ ศาลา 50 ปี ⑪ สวนน้ำ ⑫ สวนน้ำ	 โซนเด็กเล่นจัดไว้บนลานทรายและพื้นปูน มุมริมสวนได้ร่มเงาต้นไม้เล็กน้อย
สวนกาญจนาภิเษก ① สวนออกกำลังกาย 1 ② สวนน้ำ ③ สวนน้ำ ④ สวนน้ำ ⑤ สวนน้ำ ⑥ สวนน้ำ	 โซนเล่นอยู่ติดทางเข้าที่ด้านถนนใหญ่ การ จัดวางเครื่องเล่นค่อนข้างแน่น
สวนสุขภาพบ้านเด่น รัชชิ่งใหม่ ① สวนออกกำลังกาย 1 ② สวนน้ำ ③ สวนน้ำ ④ สวนน้ำ ⑤ สวนน้ำ ⑥ สวนน้ำ	 เครื่องเล่นมีหลากหลายประเภท วาง กระจายทั่วพื้นที่ เครื่องเล่นชิ้นใหญ่ไม่มีร่ม เงาจากต้นไม้ จึงมีเด็กมาใช้นานน้อยกว่า เครื่องเล่นในลานหญ้า

รูปแบบการจัดวางผัง	ลักษณะพื้นที่เล่น
 สวนรุกขชาติห้วยแก้ว ① สวนเด็กเล่น ② สวนเด็กเล่น ③ สวนเด็กเล่น ④ สวนเด็กเล่น ⑤ สวนเด็กเล่น ⑥ สวนเด็กเล่น ⑦ สวนเด็กเล่น ⑧ สวนเด็กเล่น ⑨ สวนเด็กเล่น ⑩ สวนเด็กเล่น ประตู 1 ประตู 2 ประตู 3 ประตู 4 ถนน ห้วยแก้ว	 ไม่มีโซนเด็กเล่นชัดเจน เครื่องเล่นสำหรับเด็กวางกระจายตัวอยู่รอบๆ พื้นที่ ในตำแหน่งได้ร่มไม้ เครื่องเล่นบางชิ้นต้องการการซ่อมแซม
 สวนปักษีเชียงใหม่ ① สวนเด็กเล่น ② สวนเด็กเล่น ③ สวนเด็กเล่น ④ สวนเด็กเล่น ⑤ สวนเด็กเล่น ⑥ สวนเด็กเล่น ⑦ สวนเด็กเล่น ⑧ สวนเด็กเล่น ⑨ สวนเด็กเล่น ⑩ สวนเด็กเล่น ประตู MAIN ENTR. ถนน สวนปักษี	 โซนเด็กเล่นถูกจัดไว้ 2 โซนชัดเจนบนลานทราย มีทั้งเครื่องเล่นพลาสติกและเหล็ก มีความหลากหลายและอยู่ในสภาพดี
 สวนสาธารณะเจริญประเทศ ① สวนเด็กเล่น ② สวนเด็กเล่น ③ สวนเด็กเล่น ④ สวนเด็กเล่น ⑤ สวนเด็กเล่น ⑥ สวนเด็กเล่น ⑦ สวนเด็กเล่น ⑧ สวนเด็กเล่น ⑨ สวนเด็กเล่น ⑩ สวนเด็กเล่น ประตู สวนปักษีเชียงใหม่ โรงเรียนเกษมพิทยาคม	 โซนเด็กเล่นจัดไว้ตรงกลาง ค่อนข้างร้อนและมองเห็นยาก มีจุดเด่น คือ เนินดิน และมีท่อน้ำให้ลอดผ่านและปีนป่าย เพื่อดึงดูดความสนใจ

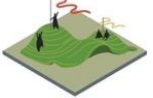
ที่มา: Author

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก และเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

จากการสำรวจด้านการวางผังและบรรยากาศของพื้นที่เล่น ดังตารางที่ 2 ข้างต้น ผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ร่วมกับเกณฑ์การออกแบบที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่ได้กล่าวไว้ในตอนต้น โดยทำการจำแนกด้วยตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพตามเกณฑ์ดังกล่าว หากมีในพื้นที่ศึกษา แทนค่า 1 และไม่ปรากฏพบในพื้นที่ศึกษา แทนค่า 0 จากผลการวิเคราะห์ พบว่าสวนสาธารณะหนองบวหาดและสวนสุขภาพบ้านเด่นนั้นได้ผลคะแนนรวมเป็นไปตามเกณฑ์ของเมืองที่เป็นมิตรกับเด็กและเชื่อมกับองค์ประกอบธรรมชาติมากที่สุด (7/10) (ดังตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ลักษณะของพื้นที่เล่นร่วมกับแนวคิดสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก และเชื่อมต่อกับองค์ประกอบธรรมชาติ

เกณฑ์การออกแบบพื้นที่เล่นจากการทบทวนวรรณกรรม	สวนสาธารณะหนองบวหาด	สวนหายยา	สวนล้านนา ร.9	สวนกาญจนาภิเษก	สวนสุขภาพบ้านเด่น	สวนรุกขชาติห้วยแก้ว	สวนสาธารณะเจริญประเทศ	สวนนกกีฬาเทศบาล
 ที่เล่นมองเห็นได้ง่าย	รั้วโปร่งเห็นจากนอกถนนและภายในสวน ตั้งอยู่ติดทางเดินหลัก	อยู่กลางสวน	อยู่มุมหนึ่งของสวน ติดกับห้องน้ำ	อยู่ติดกับที่จอดรถและยกระดับ	อยู่กลางสวน	ที่เล่นกระจายตัว อยู่เป็นจุดการมองเห็น	อยู่กลางสวนแต่ถูกบังด้วยเนินดิน	อยู่ติดกับทางเข้าหลักและสนามกีฬา
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	1	1	0	1	1	0	1	1
 เข้าถึงได้จากชุมชนโดยรอบ เชื่อมโยงกับระบบเดินเท้า	มีทางเข้าด้านในชุมชน แต่ไม่ดึงดูดตา ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัว	มีทางเข้าติดถนนใหญ่ ไม่เชื่อมทางเดินเท้า ชุมชนผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัว	มีทางเข้าติดถนนใหญ่ ไม่เชื่อมทางเดินเท้า ชุมชนผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัว	มีทางเข้าติดถนนใหญ่ ไม่เชื่อมทางเดินเท้า ชุมชนผู้ใช้งานใช้ทางเข้าหลักติดมุมถนนที่พลุกพล่าน	อยู่ลึกและเข้าถึงง่ายในพื้นที่ชุมชน ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัวและเดินเท้า	มีทางเข้าติดถนนใหญ่ ไม่เชื่อมทางเดินเท้า ชุมชนผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัวและปั่นจักรยาน	มีทางเข้าอยู่ลึกในซอยสามารถเดินเข้าถึงได้ ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัว	มีทางเข้าติดถนนและวงเวียน พลุกพล่านมีทางเข้ารองเชื่อมกับชุมชน ผู้ใช้งานส่วนใหญ่เดินทางด้วยรถส่วนตัว
คะแนน 1= มี , 0=ไม่มี	1	0	0	0	0	0	1	0
 สิ่งอำนวยความสะดวก	มีห้องน้ำ 2 จุด มีบ้านต้นไม้สำหรับนั่งพัก และร้านค้า	ไม่มีห้องน้ำ และที่นั่งพัก	มีห้องน้ำ มีร้านค้า และที่นั่งพัก	มีศาลาแต่ใช้การไม่ได้ และห้องน้ำเข้าถึงยาก	มีห้องน้ำ ที่นั่งพัก	มีห้องน้ำ มีร้านค้า กาแฟและที่นั่งพัก	มีห้องน้ำ ที่นั่งพัก	มีห้องน้ำ มีร้านค้า แต่มีที่นั่งพักน้อย
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	1	0	1	0	1	1	1	0

 เชื่อมต่อการเล่น กับ ธรรมชาติในสวน	เล่นบนพื้น ทราย มีบ้าน ต้นไม้ เชื่อมกับ บึงน้ำและลาน หญ้า	เล่นบน ลานหญ้า	เล่นบน ลานดิน	เล่นบนพื้น ทราย มองเห็นลำ น้ำ	เล่นบนลาน หญ้า	ที่เล่นมี รูปทรง จาก ธรรมชาติ กระจาย ตัวได้ ต้นไม้จะมี ดอกไม้ หลายสีส้น	เล่นบนเนินดิน ต่างระดับ ลอดได้	เล่นบนลาน ทราย
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	1	1	1	1	1	1	1	1
 มีร่มเงาต้นไม้	ร่มเงาทั่วทั้ง พื้นที่	ร่มเงาทั่ว ทั้งพื้นที่ แต่โซน เครื่อง เล่นไม่มี ร่มเงา	ร่มเงาทั่ว ทั้งพื้นที่ โซน เครื่อง เล่นมีร่ม เงารั่วไร	ร่มเงาทั่วทั้ง พื้นที่	ร่มเงาทั่วทั้ง พื้นที่ โซน เครื่องเล่นมี ร่มเงารั่วไร	ร่มเงาทั่ว ทั้งพื้นที่	ร่มเงาทั่วทั้ง พื้นที่ แต่โซน เครื่องเล่นไม่มี เงา	ร่มเงาทั่วทั้ง พื้นที่ โซน เครื่องเล่นมี ร่มเงารั่วไร
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	1	0	1	1	1	1	0	1
 มีพื้นที่มองเห็น, สัมผัสน้ำ	มีบึงน้ำกลาง สวน	ไม่มี	ไม่มี	มีลำน้ำ ไหลผ่าน กลาง สวน	มีแอ่งน้ำ ขนาดเล็ก	ไม่มี	ไม่มี	ไม่มี
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	1	0	0	1	1	0	0	0
 มีดอกไม้พืชพันธุ์หลากหลาย	มีต้นไม้ใหญ่ที่ ให้ดอกหลายสี ตามฤดูกาล	ไม่มี	มีไม้พุ่ม ไม้ กระถาง เช่น กุหลาบ และ ต้นไม้ให้ ดอกสี ตาม ฤดูกาล	มีไม้พุ่มและ ไม้กระถาง	มีต้นไม้ล้ม ให้ดอกสวย	มีกล้วยไม้ หลายพันธุ์ และต้นไม้ ให้ดอกสี ตาม ฤดูกาล	มีไม้พุ่มและไม้ กระถาง	ไม่มี
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	1	0	1	1	1	1	1	0
 ความหลากหลายของ เครื่องเล่น	มีเครื่องเล่น พลาสติกชิ้น เดียว และชิงช้า	มีเครื่อง เล่น เหล็ก หลายชิ้น กระจาย ตัว	มีเครื่อง เล่นพลาสติก สอง ชิ้น และ ชิงช้า	มีเครื่องเล่น เหล็ก หลายชิ้น หลายแบบ วางเป็น กลุ่ม	มีเครื่องเล่น พลาสติก หลากหลาย แบบ	มีม้านั่ง ที่ กระโดด ทรงตัว และการ ทาสีตาม ทางเดิน	มีเครื่องเล่น พลาสติกชิ้น เดียว และชิงช้า	มีเครื่องเล่น พลาสติก ตา ข่าย และ เหล็ก หลากหลาย แบบ
คะแนน 1= มี , 0 = ไม่มี	0	0	0	1	1	0	0	1
Total Points	7/10	2/10	4/10	6/10	7/10	4/10	5/10	4/10

การวิเคราะห์พื้นที่เล่นสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ในมิติของสวนที่เป็นมิตรกับเด็ก
และเชื่อมโยงการเล่นกับองค์ประกอบธรรมชาติ

ผลจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สวนสาธารณะเทศบาลนครเชียงใหม่

หลักการโดยรวมของสวนสาธารณะ คือ ตอบสนองผู้ใช้งานทุกวัย ดังนั้นแนวคิดในการออกแบบและจัดการพื้นที่เด็กในสวนสาธารณะที่คำนึงสูงสุด คือ ความปลอดภัยและการดูแลรักษาจัดการง่าย วิธีเลือกเครื่องเล่นสำหรับเด็กจึงต้องเป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัย ซึ่งโดยส่วนมากแล้วจะเลือกเครื่องเล่นพลาสติกสำเร็จรูป เนื่องจากมีข้อมูลการผลิตที่ชัดเจนและสั่งซื้อได้ตามกระบวนการของรัฐ เครื่องเล่นดังกล่าวมีข้อดี คือ มีสีสันดึงดูด ดูแลรักษาง่าย คงทนในทุกสภาพอากาศ และหากผู้พัง สามารถสั่งมาเปลี่ยนได้ทันที จากการสัมภาษณ์ พบว่า สวนสาธารณะหนองบวหาดมีการสนับสนุนงบประมาณเครื่องเล่นมากที่สุด เนื่องจากมีสถิติจำนวนประชากรหนาแน่นและชุมชนเดิมอาศัยอยู่ในระยะใกล้เคียง โดยมีการใช้ทรายเป็นพื้นผิวทำให้ส่งผลในเรื่องความปลอดภัยและการดูแลรักษาง่าย ปัญหาที่พบโดยรวม ได้แก่ ขาดแคลนที่จอดรถถึงมีนโยบายสร้างที่จอดรถเพิ่ม หากจะกล่าวถึงการเดินทางโดยเท้าหรือจักรยาน อาจไม่เหมาะสมกับพฤติกรรมของคนในท้องที่ เนื่องจากผู้ใช้งานส่วนใหญ่นิยมใช้พาหนะส่วนตัว การเพิ่มที่จอดรถและออกแบบภูมิทัศน์จึงสามารถทำให้ดึงดูดผู้ใช้งานมากขึ้นได้

กล่าวโดยสรุป คือ หลักคิดสำหรับอุปกรณ์เครื่องเล่นสำหรับเด็กนั้น เน้นที่การบำรุงรักษาความปลอดภัย องค์ประกอบธรรมชาตินั้นจะนำมาใช้ในความสวยงาม ดึงดูดผู้ใช้งานทุกวัย และในแง่การเข้าถึงสวนนั้นเน้นที่ทางรถเป็นหลัก

อภิปรายผลการวิจัย

พื้นที่เล่นสาธารณะสำหรับเด็กในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ที่ถูกจัดไว้ในพื้นที่สวนสาธารณะและสนามกีฬานั้น มีจำนวนเพียง 8 พื้นที่ในจำนวนพื้นที่สีเขียวทั้งหมด 16 พื้นที่ ในบางพื้นที่ เช่น แขวงศรีวิชัย และแขวงกาวิละด้านทิศตะวันตกของแม่น้ำปิง มีพื้นที่เล่นสาธารณะสำหรับเด็กในชุมชนสามารถเข้าถึงได้จำนวนเพียง 1 แห่ง ในขณะที่คูเมืองทิศตะวันตกเฉียงใต้ พบว่า มีพื้นที่สำหรับเด็กถึง 3 แห่ง อยู่ในระยะใกล้เคียงกัน ซึ่งในบริเวณดังกล่าว สวนสาธารณะหนองบวหาดเป็นที่เดียวที่มีสภาพเครื่องเล่นสภาพดี มีผู้ใช้งานและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบ เห็นได้จากการประเมินคะแนนในภาพรวม (ดังตารางที่ 3) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของหน้า (Somsuk, 1994; Yasai & Tangkittipaporn, 2014) เมื่อวิเคราะห์ร่วมความสะดวกกับผลจากการสัมภาษณ์ พบว่า สวนสาธารณะหนองบวหาดนั้นได้รับงบประมาณในการจัดหาเครื่องเล่นและสิ่งอำนวยความสะดวกที่อื่น เนื่องจากมีจำนวนประชากรในชุมชนโดยรอบอยู่จำนวนมาก

จุดเด่นของพื้นที่เล่นในเขตเมืองเชียงใหม่ คือ มีต้นทุนทางธรรมชาติและวัฒนธรรมสูง (Yasai & Tangkittipaporn, 2014) ทุกสถานที่ที่รื้อฟื้นด้วยต้นไม้ใหญ่ ใช้วัสดุธรรมชาติเป็นพื้นผิว มองเห็นแหล่งน้ำ อีกทั้งในพื้นที่สวนสาธารณะมีเครื่องออกกำลังกายสำหรับผู้ใหญ่อยู่ในระยะใกล้กับโซนพื้นที่เล่น ทำให้เกิดการดูแลและมองเห็นเด็กอย่างทั่วถึง รูปแบบของเครื่องเล่นสำหรับเด็กนั้น สอดคล้องกับผลสำรวจสวนสาธารณะในกรุงเทพมหานคร (Sampenong & Hemchayart, 2018) คือ เครื่องเล่นมีรูปแบบดั้งเดิม มีการออกแบบด้วยวัสดุพลาสติกขึ้นรูป และโลหะเพื่อความคงทน และง่ายต่อการดูแลรักษา พื้นที่เล่นสำหรับเด็กรูปแบบดั้งเดิมนี้นส่งเสริมพัฒนาด้านร่างกายเป็นหลัก แต่การผสมผสานพื้นที่เล่นสำหรับเด็กหลากหลายรูปแบบ เช่น พื้นที่เล่นสำหรับเด็กแบบร่วมสมัยและแบบผจญภัย จะช่วยกระตุ้นการเรียนรู้และส่งเสริมพัฒนาการที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพและเปรียบเทียบพื้นที่เล่นสาธารณะสำหรับเด็กทั้ง 8 แห่ง สรุปได้ว่า สวนสาธารณะหนองบวหาดและสวนสุขภาพบ้านเด่น มีพื้นที่เล่นที่มีลักษณะของพื้นที่เล่นที่มีโอกาส

[illegible]

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากทุนพัฒนานักวิจัยรุ่นใหม่ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ประจำปี พ.ศ. 2566 รหัสสัญญา JRCMU2566R_064

เอกสารอ้างอิง

- Aerts, Jens. (2018). **Shaping urbanization for children: a handbook on child-responsive urban planning**. Retrieved March 31, 2024, from https://www.unicef.org/media/47616/file/UNICEF_Shaping_urbanization_for_children_handbook_2018.pdf.
- Ashley, P. (2011). **Young children and nature: outdoor play and development, experiences fostering environmental consciousness, and the implications on playground design** (Master's thesis). United States: Virginia Polytechnic Institute and State University.
- Bartlett, S., et al (1990). **Cities for children: children's rights, poverty and urban management**. London: Earthscan Publications.
- Casey, T. (2007). **Environments for outdoor play: a practical guide to make space for children**. London: Paul Chapman Publishing.
- Cosco, N. & Moore, R.C. (2009). Sensory integration and contact with nature: designing outdoor inclusive environments. **The NAMTA journal**, 34(2), 168-174.
- Chiang Mai Provincial Statistical Office. (2022). **Chiang Mai provincial statistical report: 2022**. Retrieved June 17, 2024, from <https://chiangmai.nso.go.th/images/s-101.pdf>.
- Digital Government Development Agency. (2021). **Bangkok's population statistic**. Retrieved June 5, 2024, from <https://data.go.th/dataset/bmastats>
- Gill, T. (2021). **Urban playground: how child-friendly city design can save cities**. London: RIBA Publishing.
- Hart, R. A. (2016). **Children's participation**. New York: Routledge.
- Karsten, L. (2010). The status of children in local government spatial planning. **Early childhood matters**, (114), 33-36.
- Koschasan, T. (2014). **Kan yai thin khao lae kan prap tua khong phu sung ayu nai khet thetsaban nakhon Chiang Mai**. (In Thai) [In-migration and adjustment of the elderly in Chiang Mai Municipality] (Master's thesis). Chiang Mai: Graduated school of Chiang Mai University.
- Nunma, P. (2014). **Kan okbaep phuenthi rianru thammachat samrap rongrian pathom-mawai**. (In Thai) [The design of natural learning setting for an early childhood school] (Master's Thesis). Pathumthani: Thammasat University.
- Nunma, P. & Kanki, K. (2021). Playing under the flyover in Bangkok from the children's point of view. **Journal of Asian Architecture and Building Engineering**, 21(3), 865-883.

- Nunma, P. & Kanki, K. (2022). Children's spaces and creative adaptation in a high-density neighbourhood of the Bangkok metropolitan region: a case study of the Duang Khae neighbourhood. *Journal of Asian Architecture and Building Engineering*, 22(4), 1–5.
- Nunma, P. & Kanki, K. (2023). The roles of the Foundation of Child Development and murals in empowering children and community in Bangkok. *Children, Youth and Environments*, 33(3), 184–194.
- Moore, R.C. (1986). *Childhood's domain: play and place in child development*. New York: Croom Helm.
- Sampanong, P. & Hemchayart, W. (2018). Kan wikhro rupbaep khong sanam dek len nai suan satharana lak khong Krungthepmahanakhon (In Thai) [An analysis of playground models in Bangkok's main public parks]. *Online Journal of Education*, 13(1), 221–233.
- Somsuk, P. (1994). *Kan wikhro thamle thitang ngong phuen thi long phuea kan phakphon yonchai nai khet thetsaban nakhon Chiang Mai*. (In Thai) [Locational analysis of an open space for recreation in Chiang Mai Municipal area] (Master's Thesis). Chiang Mai: Chiang Mai University.
- United Nations. (1989). *Convention on the rights of the children*. Retrieved June 17, 2024, from <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Veitch, J., Salmon, J. & Ball, K. (2008). Children's active free play in local neighborhoods: a behavioral mapping study. *Health Education Research*, 23(5), 870–879.
- Yasai, U., & Tangkittipaporn, J. (2014). Naeothang kan phatthana phuenthi sikhiao yang yang yuen nai khet thetsaban nakhon Chiang Mai. (In Thai) [Sustainable development of green space in Chiang Mai Municipality]. *Journal of Community Development and Quality of Life*, 2(3), 233–243.